LR, V, 1956, nr. 4.

PĂRERILE LUI COSTACHE NEGRUZZI DESPRE LIMBĂ

DE

G. BRÎNCUȘ

Nu e dat tuturor a crea ziceri și a băga scalpelul în biata limbă pentru a o struji cum li se pare; că nu sînt toți creatori, ci croitori, și croitori răi.

C. NEGRUZZI [1]

Despre nuvela istorică «Alexandru Lăpușneanu» s-a spus [2] că și-ar fi cîștigat celebritatea, ca «Hamlet» de pildă, în întreaga literatură a lumii, dacă limba romînă ar fi avut prestigiul unei limbi de mare circulație și de largă difuzare a valorilor culturale. Prestigiul unei limbi, însă, îl dă numai o îndelungă și bogată experiență literară și științifică, o maturizare culturală națională demnă de a fi privită de alte popoare ca un model de urmat pentru înflorirea culturii lor naționale. Literatura romînă din prima jumătate a secolului al XIX-lea e lipsită de o asemenea tradiție puternică. În momentul apariției celebrei nuvele a lui Negruzzi, se puneau abia bazele stilului beletristic al limbii literare moderne, astfel că marii scriitori din această vreme au de rezolvat o mulțime de probleme care se ivesc în procesul perfecționării mijloacelor lingvistice ale literaturii artistice. Discuțiile filologice sînt atît de bogate și contradictorii, încît aproape nici unul dintre oamenii de cultură ai timpului nu rămîne în afara curentului de «cultivare» a limbii și de reformare a ortografiei. Formarea limbii literare unice era o sarcină care decurgea în mod firesc din programul cultural-patriotic al patruzecioptiștilor, program legat la rîndul său, așa cum s-a arătat în diverse ocazii [3], de înfăptuirea idealurilor politice și sociale din acea vreme. Lupta pentru cultivarea și

[1] C. Negruzzi, «*Despre limba românească; întîia scrisoare*», «*Propășirea*», 9 ian. 1844, an. I, nr. 1.

[2] G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, p. 205.

[3] Vezi T. Vianu, *Probleme de stil și artă literară*, ESPLA, 1955, p. 178 și urm.; Gh. Bulgăr, *Despre contribuția lui C. Negruzzi la dezvoltarea limbii noastre literare*, în «*Limbă și literatură*», Soc. de șt. ist. și fil., 1955, p. 46—47.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

dezvoltarea limbii literare unice pentru toate provinciile românești e susținută de toate forțele culturale existente, fiindcă fiecare mare cărturar avea conștiința dezvoltării unitare a limbii literare, deși perspectiva acestei unități era văzută mai mult sau mai puțin diferit. Disputele filologice care au loc în fiecare dintre cele trei centre culturale, București, Iași, Brașov, nu neglijează dezbaterile și propunerile de aceeași natură din celelalte centre. Mai mult chiar, Brașovul, prin cărturarii săi în frunte cu Gh. Barițiu, încă înainte de apariția «Daciei literare», care avea să fie *un repertoriu general al literaturii românești, în carele ca într-o oglindă se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni fieștecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său* [1], punea la dispoziția moldovenilor și muntenilor coloanele revistelor pentru lucrări literare și articole în legătură cu limba. Redactorul «Foii pentru minte, inimă și literatură», iar mai înainte al «Foii literare», nu pregetă să și reproducă din revistele bucureștene și ieșene articole și corespondențe filologice care meritau să fie difuzate și în cercurile culturale ardelenești. Această inițiativă a ardelenilor, pentru care discuțiile filologice deveniseră aproape tradiționale, este însușită repede, dar în măsură redusă, și de cărturarii din Principate. Prin urmare, nevoia participării la aceste discuții a oamenilor de cultură din toate țările românești era unanim recunoscută.

În cele ce urmează, vom arăta contribuțiile teoretice ale lui Costache Negruzzi la soluționarea problemelor limbii literare a secolului al XIX-lea [2].

Ideile înaintate despre limba literară pe care le întîlnim la fiecare pas în activitatea sa se datoresc culturii clasice temeinice pe care și-o însușise, legăturilor cu cei mai de seamă cărturari ai epocii și respectului față de tradițiile culturale românești.

Ca școlar, citea în original pe clasicii greci, cum însuși mărturisește în «Cum am învățat românește», iar mai tîrziu încearcă și traduceri din limba greacă. La 14 ani îl cunoaște pe Pușkin, «acest Byron al Rusiei» [3] cu care vorbea franțuzește. Unele traduceri ale lui din limba franceză sînt mult apreciate de contemporani. În Basarabia învață rusește și traduce din Antioh Cantemir, Derjavin, Pușkin. Știe bine italienește și citează adesea din scriitorii italieni. Uneori dă dovadă de cunoștințe din domeniul limbilor ibero-romanice și, ca oricărui mare cărturar, nu-i sînt străine limbile latină, veche slavă etc. Negruzzi dispunea deci de o temeinică cultură clasică, deși nu atît de vastă ca a lui Heliade.

Nu mai puțin însemnat este pentru întemeietorul nuvelei istorice românești interesul pentru valorile culturale din trecutul Moldovei. Evocarea unora dintre personalitățile culturale de seamă din istoria Moldovei este un fapt cu atît mai prețios cu cît are loc într-o vreme în care cultura modernă, abia formată, era

---

[1] Introducțiune (articolul-program), «*Dacia literară*», Iași, 1840.

[2] Vezi și E. Lovinescu, *Costache Negruzzi*, capitolul «Ideile lui în materie de limbă», București, 1913, p. 211—223; vezi și Gh. Bulgăr, *lucr. cit.*

[3] *Calipso*, în *Păcatele tinereților*, 1857, p. 268.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

orientată în diverse direcții care mai de care mai dăunătoare. De observat însă că din activitatea personalităților culturale evocate, Negruzzi reține mai ales acele aspecte care lipsesc sau care trebuie dezvoltate mai mult în cultura secolului al XIX-lea. Astfel, din domnia lui Iacob Despotul subliniază amănuntul că *se încercă a întemeia o universitate la Cotnari, dar scurta lui domnie nu-l iertă a-și împlini lăudatul scop* [1].

Pe Vasile Lupu îl prezintă într-o lumină favorabilă pentru inițiativa de a fi întemeiat tipografii și școli naționale și de a fi alcătuit codice de legi: *Vasile vodă vine, și întîia lui faptă este a înființa o tipografie, în care tipărește cărțile bisericești în limba romînă. Atunci poporul începe a asculta cuvintele religiei în limba sa, lucru de care alte nații civilizate erau și sînt încă lipsite... Întemeiază școale naționale pe care le înzestrează cu moșii. Adună pravelile lui Alexandru I, ce-au fost rămas uitate și părăsite cînd domnea numai dreptul celui mai tare, adauge sau scade din ele și alcătuiesc un cod de legi* [2]. Pe Mitropolitul Dosoftei îl consideră drept *unul din bărbații învățați cu care se fălește pe drept Moldavia, unul din scriitorii cei mai aleși ai timpului aceluia* [3]. Negruzzi preferă multora dintre poeziile secolului al XIX-lea poezia *naivă și fără pretenție, moale și netedă* a lui Dosoftei, *cu închieturi socotite care nu te ostenesc cînd o citești*, și fără *fraze mari întortochiate și scîlciate* [4]. Citînd din creația unui contemporan, găsește că, în contrast cu « Psaltirea » de la 1673, e *o poezie hodorogită, încît în adevăr jalea cuprinde orice simțire, cînd vede cineva frumoasa noastră limbă căznită și schingiuită astfel* [5]. Pe Dimitrie Cantemir, cărturarul de reputație europeană de la începutul sec. al XVIII-lea, îl socotește *mai mult literat decît om politic*[6], iar pe Petru Maior, un mare cărturar din opera căruia a învățat romînește[7]. Oprindu-se la starea țărilor romînești din timpul domniilor fanariote, Negruzzi constată un regres în toate domeniile și mai ales în cel cultural: *un veac se mulse țara de acești arendași! cu un veac se înapoi în toate! . . . În locul școalelor lui Vasile se înființă școală grecească* [8]. Nu trece însă cu vederea faptul că unii dintre domnii fanarioți au făcut lucruri bune în țările noastre. În ciuda domniei scurte și a vieții amenințate, *Constantin Mavrocordat dezrobește vecinii, Grigore Ghica protestează — neputînd face alta — la orice nouă asuprire, Alexandru Moruz înzestrează orașul cu ape, îl înfrumusețează cu mîndre zidiri ș.c.l., dar ce puteau ei face în scurta lor domnie de trei ani, la sfîrșitul căreia aveau în vedere ștreangul?* [9]. Pentru cinstirea memoriei mitropolitului Veniamin Costachi, Negruzzi susține proiectul « Gazetei de Moldavia » din 11 mai 1853 de a se ridica un monument în Iași slăvitului cărturar moldovean.

---

[1] *Ochire retrospectivă*, în « *Romînia literară* », Iași, 1855, p. 237—240.
[2] Ibidem.
[3] *Păcatele tinereților*, 1857, p. 308 și urm..
[4] Ibidem.
[5] Ibidem.
[6] *Ochire retrospectivă*, în « *Romînia literară* », Iași, 1855, p. 237—240.
[7] *Cum am învățat romînește*, în « *Curierul de ambe sexe* », !, 1836, p. 337.
[8] *Ochire retrospectivă*, în « *Romînia literară* », Iași, 1855, p. 237—240.
[9] Ibidem.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

Din articolele consacrate vieții și operei unora dintre scriitorii de la începutul secolului al XIX-lea, se desprind idei înaintate în legătură cu modul de studiere a operei literare. În scrisoarea intitulată « Alexandru Donici », înfățișează mai întîi cîteva aspecte ale vieții fabulistului, pe care l-a atras într-o vreme cu colaborări prețioase la revista « Săptămîna », apoi îl prezintă în cadrul întregii mișcări culturale de la mijlocul secolului: *Pe atunci, mai mulți juni romîni, ce-și terminase studiile în străinătate, înturnîndu-se în țară își propuseră a da un impuls literaturii lîncezînde. Kogălniceanu începu a preda un curs de istorie în colegiu, publica Dacia literară și Arhiva romînă, colaționa și da la lumină cronicile noastre uitate de atîta timp. Alecsandri stigmatiza ignoranța prin Iorgu de la Sadagura, cea întîi verigă a acestei prețioase salbe de bucăți teatrale cu care el împodobi scena noastră. Donici biciuia viciurile prin fabulele sale ș. a. Peste Milcov, Eliad, demn următor al lui Lazăr, cerceta limba, Bolliac, Alexandrescu, Rosetti ș. a., urmînd Cîrlovilor și Văcărești lor, ne arătau în scrierile lor neimitabila frumuseță a limbii. În Transilvania și Banat, Barițiu, Murășanu ș.a. susțineau naționalitatea. . . Se întreprinse publicarea unei foi literare la care conlucrarăm cu toți care scriam. Ea fu primită cu încîntare de public, dar vîntul pe atunci nu sufla la liberalism ; ideile noastre nu erau gustate de un guvern care nu putea uita nici satirele lui A. Cantemir, nici scenele din viața lui Lăpușneanu și a lui Ghica și luînd drept pretext o nevinovată poveste, sub cuvînt că atacăm religiunea, suprimă foaia* [1]. Am dat acest lung citat atît pentru ilustrarea părerii că scriitorul nu trebuie considerat în afara mediului social și cultural, cît și pentru viziunea de ansamblu asupra vieții culturale a epocii. Revenind la Donici, îl admiră pentru talentul cu care a cultivat fabula, specia poetică despre care Negruzzi însuși afirmă că se cerea mult cultivată într-un regim despotic și cu o cenzură prea severă. Lui Daniil Scavinschi [2] îi găsește mai întîi o vină de a nu fi folosit, în traducerea « Brutus » a lui Voltaire, un limbaj potrivit unei epoci îndepărtate. Acest lucru se datorează, după Negruzzi, neputinței poetului de a ignora mentalitatea îngustă a epocii, iar nu incapacității lui de a depăși stadiul existent al concepțiilor privitoare la limba literară: *poetul nevoit a maimuți pe literatorii vremei de atunci, ca să nu-și stîrnească nume de noitor, stricător de limbă și cîte altele, a fost silit a pune în gura republicanilor Romei vorba saloanelor Iașului de la 1824.*

Din acestea rezultă că Negruzzi avea concepția realistă înaintată a caracterizării prin limbă a acțiunilor și personajelor. Judecîndu-l pe Scavinschi prin prisma epocii, îi subliniază meritul de a fi întrebuințat o limbă curată, eliberată de grecismele și slavonismele cărturărești necorespunzătoare noilor nevoi culturale de la începutul secolului al XIX-lea: *nici un cuvînt grecesc, nici un slavonism neprimit limbei ; lucru străin și într-o epohă cînd era de bun gust a împestrița limba și a presera unde și unde un « catadicsesc », cîte o « evghenie »* ș.c.l.[3]. În termeni

[1] « *Convorbiri literare* », 1867—68, I, p. 66.
[2] « *Curierul de ambe sexe* », II, p. 39.
[3] Ibidem.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

de laudă se exprimă și despre Aristia[1] și Hrisoverghi[2] pentru limba curat românească din traducerile lor, limbă ferită de influențe dăunătoare sau de elemente învechite, necorespunzătoare.

Cărturarul care l-a subjugat cu bogata sa personalitate și ale cărui idei Negruzzi și le-a însușit de multe ori ca un adevărat discipol a fost Ion Heliade Rădulescu. Acesta apare, pentru Negruzzi, ca un « salvator » al limbii literare de la drumul greșit pe care apucase datorită « *zorzoanelor* » grecești: *din norocire un om veni; un om care știa în perfecție limba sa; un om ce era totodată poet, jurnalist, literator. El se numea Eliad*[3]. Iată meritul lui Heliade: *Ai dezbinat biata limbă de împestriturі, ai spălat-o de rugină, i-ai dat o haină potrivită cu a mumei și surorilor ei și ai făcut-o vrednică a figura și ea pintre celelalte*[4]. După ce elimină literele inutile din alfabet, *puse a ne arăta mlădierea limbei prin traduceri din Lamartine și Byron*[5], spre a convinge spiritele retrograde ale vremii că limba romînă poate servi ca mijloc de exprimare a ideilor și sentimentelor celor mai alese. Negruzzi îl recomandă ca pe un reformator și legiuitor, iar scrierile lui ca pe un model de limbă: *crede, domnul meu, că noi, cei puțini, prețuind ostenelile, ne place a te avea model în scrierile și traducerile noastre și a vă aduce lauda ce se cuvine unui literat reformator și legiuitor al limbei*[6]. Veneratia lui Negruzzi față de Heliade îl face să atribuie acestuia întreaga mișcare culturală de dinainte și din timpul lui 1848. Bolliac, C. A. Rosetti, Aristia, Kogălniceanu, Alecsandri activează grupați în jurul lui Heliade și pornind de la ideile curajoase ale acestuia. Publicațiile « Arhiva românească », « Dacia literară », « Propășirea » sînt un rezultat al felului cum orienta Heliade cultura românească[7]. Negruzzi se face propagator al ideilor lui Heliade în Moldova, se sprijină pe ele în polemici și le aplică cu îndrăzneală în practică. Pe prietenul său intim, Alecsandri, l-a privit mereu ca pe un egal, dar pe Heliade l-a simțit superior, deși acesta, ca artist, n-a atins culmile creației lui Negruzzi.

Cu toată înverșunarea față de « stricătorii de limbă » și mai ales față de latiniști, manifestată de fapt la toți reprezentanții curentului realist-popular, Negruzzi apreciază totuși pe toți acei care s-au străduit să arate originea și fizionomia limbii: *Mulți literați romîni au făcut feluri de dizertații asupra începutului și a construcției limbei noastre: laudă numelui lor și pace țărînei celor ce nu mai sînt*[8].

*

Încercarea reușită pe care a făcut-o Heliade Rădulescu în «Gramatica românească» (Sibiu, 1828) de a simplifica numărul de semne ale alfabetului chirilic a deter-

---

[1] *Scrisoare către Heliade Rădulescu*, în « *Gazeta teatrului* », 1836, p. 92, Negruzzi se referă la traducerea de către Aristia a piesei *Saul* a lui Alfieri.

[2] *Necrologul* din 1837, folosit ca precuvîntare la traducerea de către Hrisoverghi a dramei *Antoni* a lui Al. Dumas.

[3] « *Moldova* », 1862, p. 75 și « *Lumina* », 1863, p. 11, 55.

[4] *Scrisoare către Heliade*, în « *Muzeul național* », 1836, p. 141—142.

[5] Ibidem.

[6] *Scrisoare către Heliade*, în « *Muzeul național* », 1836, p. 141—142.

[7] « *Moldova* », 1862, p. 75 și « *Lumina* », 1863, p. 11, 55.

[8] *Slavonismele*, în « *Foaie pentru minte, inimă și literatură* », 16 noiembrie 1841.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

minat numeroase discuții, la care participarea lui Negruzzi a fost intensă. El se afirmă ca susținător convins al acestei reforme ortografice, calificînd, ca și Heliade, literele eliminate, ca *bastarde, litere burduhoase, ovale, rătunde, sucite și cîrligate* [1]. Stăruind asupra semnelor înlăturate, Negruzzi îi scrie lui Eliade în același ton glumeț în care acesta scrisese prefața la Gramatică: *Ocsiile și variile și perispomeni ai să le vezi ca niște zburători plutind în legioane pe d-asupra D-le și turburîndu-ți odihna, în vreme ce* θ, η, ξ, ψ, ω *te vor urma pretutindenea ca niște stafii grozave! cutremură-te dar, Domnule Eliad!* [2].

Socotind că un alfabet alcătuit dintr-un număr de semne mai mare decît numărul sunetelor limbii respective reprezintă o greutate la învățarea acesteia, Negruzzi combate, în spiritul reformei lui Heliade, încercările unora de a complica scrierea. *D. Hîncu sau Hinculof* (= autorul unei gramatici românești tipărite la Petersburg) *cu patriotică generozitate ne înzestrează limba cu 47 de slove, adecă, cu douăzeci mai multe decît avem. Între aceste sînt unele gîtlane, buzane, nasane și nu știu cum le mai botează D.S.; prea destule ca să amețiască capul unui biet școlar* [3].

În acțiunea sa de propagator al reformei ortografice heliadiste, Negruzzi se izbește de rezistența spiritelor retrograde ale vremii: *surda strigăm și chiuim, surda le dăm mii de rezoane, surda îi lovim cu prefața D.T. și cu disertația ce faceți asupra literaturei românești; cernim vînt* [4]. Opoziția aceasta era cu atît mai firească cu cît el nu-și însușise principiul modificării treptate a ortografiei, ca Heliade, Barițiu ș. a., susținînd, dimpotrivă, înlocuirea radicală a literelor chirilice cu cele latine, fără să admită, deci, un alfabet de tranziție. De aceea, nu e de acord cu faptul că Heliade a păstrat totuși pe ѧ, *această literă amfibie*, despre care spune că *l-am urgisit și nu-l voi mai întrebuința, bine ar fi ca și Dv., scoțîndu-l din literile tiparului, să-l trimiteți pe urma lui «ѧ» și «ѡ»* [5]. Regretă, de asemenea, că Heliade, *care ne-a scăpat de atîtea litere prisoselnice*, n-a fost atît de curajos ca să înlăture și litera ъ care trebuia eliminată cu atît mai mult cu cît *în dialectele ce derivă din slavonă figurează numai de formă (pentru că n-are glas)* [6]. Însuși timbrul vocalic notat prin ъ este interpretat de Negruzzi ca un element fonetic care înstrăinează vocalismul limbii române de cel al limbii latine sau al limbilor înrudite cu româna. Neînțelegînd legile evoluției sunetelor din latină în română, el atribuie existența vocalelor «î» și «ă» folosirii abuzive a literei chirilice ъ: *slova ъ izbuti a prinde locul tuturor vocalelor românești, dîndu-ne acea pronunție guturală și groasă de care nu ne putem mîntui* [7]. Aversiunea față de sunetul *î* din sistemul vocalic al limbii noastre se manifestă la mulți cărturari de la începutul secolului al XIX-lea, cu precădere la aceia care propagau ideea latinizării sau italienizării limbii.

[1] *Scrisoare către Heliade*, în «*Muzeul național*», 1836, p. 141—142.
[2] Ibidem.
[3] *Despre limba românească; scrisoarea a doua*, în «*Propășirea*», 1844, p. 100.
[4] *Scrisoare către Heliade*, în «*Muzeul național*», 1836, p. 141—142.
[5] Ibidem.
[6] *Despre limba românească; scrisoarea a doua*, în «*Propășirea*», 1844, p. 100.
[7] *Ibidem.*

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

Demne de ironie i se par lui Negruzzi încercările cîtorva învățați ardeleni de a aduce « amendamente » alfabetului latin: *Vădu că alții ar vrea să se pue pe fiecare a cîte un accent, ca să-l deosebească de ă și ă, de pildă: Cáut cásá quáre áre grájdiu de cái sáu sálá máre. Spune, domnule redactor, nu seamănă rîndul acesta a un peloton de infanterie unde sub-ofițerii (á) port pene la chivere?* [1]

Scrierea cu -u (final), practicată de etimologiști, este considerată ca inutilă în sistemul ortografic, fiindcă acest semn nu redă nici o realitate fonetică: *Este și un u pre care videm acum că-l pun cei învățați la coada tuturor cuvintelor — pînă și la articule. Poate că așa trebuie să fie; noă însă ne pare că acest ŭ, cu căciula rădicată în sus, îi ca un adevărat liude pintre călărași, de aceea îl lăsăm pe seama învățaților, ca și alte înnoituri, adăusături și împluturi* [2]. Mai tîrziu, în 1862, cînd își mărturisește « simbolul credinței » sale lingvistice, Negruzzi își exprimă hotărît părerea în privința lui *-ŭ: Suntem contra lui ŭ pe care-l socotim numai ca umplutură de prisos* [3]. Tot atunci combate scrierea latinizantă sau italienizantă cu consoane geminate, pe care încă de la 1840 o recomanda Heliade: *Nu ne place întrebuințarea consoanelor duple, ce sînt numai o învălmășală și o greutate la învățarea gramaticei. Numai la foarte puține și rare ziceri străine le-am primi ca o excepție* [4]. În 1838, Negruzzi se numără printre puținii cărturari care stăruie să fie folosit numai alfabetul latin. Adoptarea caracterelor latine înseamnă pentru el un mijloc prin care poporul romîn poate pătrunde mai ușor în circuitul lumii civilizate: *Interesul ce ne face să reluăm literele strămoșești este cunoscut de toți romînii, este să ne apropiem de lumea civilizată* [5].

Spuneam mai sus că, în general, Negruzzi era pentru stabilirea unei ortografii fonetice. Sînt însă unele cazuri în care cele două principii, fonetismul și etimologismul, contrare în ortografie, se confundă. E vorba de scrierea sunetelor « gi » și « dz » din rostirea moldovenească a cuvintelor de origine latină, sunete corespunzătoare lui « j », « z » din Muntenia. Pe de o parte, « gi » și « dz » redau o realitate fonetică, existentă în vorbirea din Moldova, pe de alta, ele atrag atenția asupra originii cuvintelor, deosebindu-le ca atare. Astfel, fără să admită întru totul propunerea lui Heliade de a se scrie conform cu rostirea muntenească: *joc, jos, judecător, ajutor, gingie, lege, gelozie, gemere, genunche*, Negruzzi îi răspunde acestuia: *Noi lăsînd a zice că gi sună mai bine decît j le scrim pe toate cu gi pilindu-ne de la italiana, de unde derază zicerile acestea . . . iar pe ji îl întrebuințăm numai la acele ce se trag din slavona d.p. jale, jăratic, cojoc, pojar, ș.a., cărora nu le putem zice geale, cogeoc* [6].

Asupra scrierii cu *ḑ* în loc de *z* în cuvintele moștenite din latină, se pronunță mai tîrziu [7]: *n-ar trebui să se scrie văzînd în loc de văḑînd*. Desigur și în acest caz,

[1] *Scrisoare către Gh. Barițiu*, « *Foaie pentru minte, inimă și literatură* », 1838, p. 169.
[2] *Înștiințare* (articolul-program), « *Săptămîna* », Iași, 1853—1854.
[3] « *Moldova* », 1862, p. 75 și « *Lumina* », 1863, p. 11, 55.
[4] Ibidem.
[5] *Scrisoare către Barițiu*, în « *Foaie pentru minte, inimă și literatură* », 1838, p. 169.
[6] *Scrisoare către Heliade*, în « *Muzeul național* », 1836, p. 141—142.
[7] « *Moldova* », 1862, p. 75 și « *Lumina* », 1863, p. 11, 55.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

Negruzzi pornea pe de o parte de la rostirea moldovenească cu « dz », iar pe de altă parte, de la principiul distingerii cuvintelor potrivit originii lor. El condamnă folosirea abuzivă a lui *d̦*: *Să nu facem pe Zoiţa şi pe Zamfira: Doiţa şi Damfira, precum nu s-ar cuveni să scriem d̦abala, d̦îmbet, d̦iḑanie în loc de zăbală, zîmbet, zizanie etc. Dacă suntem siliţi ca să zicem zama de varză în loc de curechi murat, cel puţin să nu scriem d̦ama de varḑă . . .* [1].

Din acestea rezultă că Negruzzi, pornind de la rostirea moldovenească, propunea o ortografie fonetică, pe care o recomanda cu atît mai mult, cu cît aceasta nu excludea nici criteriul etimologic.

Împotriva rostirii reale, el îşi însuşeşte propunerea lui Heliade de a scrie *sbor*, *isvor*, în loc de *zbor*, *izvor* [2]. În mod direct nu ia nici o atitudine faţă de rostirea şi scrierea cu « îi » a cuvintelor de tipul *cîine*, *pîine*, pe care le susţinea Ion Heliade, ci se mărgineşte la constatarea deosebirii existente în această privinţă între munteni şi moldoveni: *Dv. ziceţi cîine, pîine, mîine — noi zicem cîne, pîne, mîne* [3].

Din cele expuse pînă aici, observăm că multe din părerile lui Negruzzi privitoare la stabilirea ortografiei s-au impus. Un merit al său este că l-a înţeles pe Heliade, *acel legiuitor al limbii*, cum l-a numit adesea, ale cărui idei şi le-a însuşit, le-a susţinut şi le-a propagat. Totodată, participarea activă şi permanentă la efortul general al cărturarilor romîni de elaborare a unei ortografii noi l-a condus la idei, în mare măsură, juste. Aceste idei ne apar cu atît mai însemnate cu cît ele sînt elaborate şi propagate într-o vreme în care sistemele ortografice erau nenumărate, căci *fiecare îşi închipuise o ortografie . . . scriind fiecare cum îi trăznea în cap* [4].

Problema cea mai importantă care stătea în atenţia tuturor marilor scriitori din prima jumătate a secolului al XIX-lea era aceea a îmbogăţirii limbii, îmbogăţire pe care o reclamau noile nevoi culturale. Aceasta l-a preocupat în egală măsură şi pe autorul « Păcatelor tinereţelor », care a susţinut, de cele mai multe ori, idei sănătoase.

Ca toţi marii scriitori din epoca patruzecioptistă, Negruzzi milita pentru dezvoltarea limbii literare pe baza celei populare, cu atît mai mult cu cît literatura trebuia destinată maselor populare: *şi mai întîi*, declară în articolul-program din 9 mai 1853 al revistei « Săptămîna », *ca niște învechiți în zile rele ce sîntem, mărturisim în cuget curat şi cu inima înfrîntă că nu ne putem desbăra de limba care am învăţat-o din copilărie de la părinţi — care credem c-o înţeleg şi cetitorii noştri, şi în care are să fie scrisă şi foaia noastră*. Scopul acestei reviste, care nu trebuie desprins de revendicările programate de militanţii activi ai revoluţiei de la 1848, era de a ridica starea culturală a ţărănimii. De aceea, Negruzzi recomanda ca articolele să fie scrise într-o limbă literară cît mai ferită de inovaţii inutile şi

---

[1] « *Moldova* », 1862, p. 75 şi « *Lumina* », 1863, p. 11, 55.
[2] Ibidem.
[3] *Scrisoare către Heliade*, în « *Muzeul naţional* », p. 141—142.
[4] « *Moldova* », 1862, p. 75 şi « *Lumina* », p. 11, 55.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

neconforme cu spiritul limbii noastre și în care să se folosească la maximum posibilitățile de exprimare populare.

Prin înșiruirea proverbelor din « Păcală și Tîndală »[1], sub forma unui tot organic, armonios, în maniera lui Anton Pann, Negruzzi dă doar un exemplu din bogăția inepuizabilă de care dispune limba populară: *Fine! De vrei să trăiești bine și să aibi ticnă să cauți să fii totdeauna la mijloc de masă și la colț de țeară, pentru că e mai bine să fii fruntea cozii decît coada frunții. Şăzi strîmb și grăește drept. Nu băga mîna unde nu-ți fierbe oala, nici căuta cai morți să le iei potcoavele, căci pentru behehe, vei prăpădi și pe mihoho. Bate ferul pînă-i cald și fă tot lucrul la vremea lui...*

În aceeași direcție, amintim lista numelor populare de plante[2], dintre care multe sînt numiri metaforice, pe care o alcătuiește Negruzzi, dovedind o mare prețuire a limbii populare și a puterii de imaginație a poporului.

Un punct important în programul « Daciei literare » (1840) era promovarea unei literaturi de inspirație folclorică. Negruzzi subliniază în articolul « Cîntec vechi »[3] valoarea pe care o prezintă poezia populară pentru dezvoltarea celei culte, bogăția de imagini de la care poetul cult trebuie să pornească pentru perfecționarea stilului beletristic al limbii literare. Cîntecul bătrînesc este pentru Negruzzi o dovadă grăitoare a felului cum poporul însuși a știut să prelucreze limba pe care o vorbea, încît s-o facă aptă pentru exprimarea artistică a sentimentelor celor mai alese.

Problema procedeelor de îmbogățire a lexicului limbii literare a constituit pentru Negruzzi, ca de altfel pentru toți marii noștri cărturari din acea epocă, obiectul unei preocupări de seamă. El își spune cuvîntul în legătură cu aproape fiecare dintre mijloacele existente în dezvoltarea vocabularului: adoptarea de neologisme, calcurile, polisemia, învierea unor termeni arhaici, creațiile proprii.

El susține că limbile din care să se împrumute termeni noi să fie cu precădere latina și italiana, din cauză că limba romînă însăși este o limbă romanică: *Țesătura limbei noastre — pare-mi-să și dreptul cuvînt cere ca să imităm* 1. *pe latina și* 2. *pe italiana*[4]. Printr-un citat semnificativ din Heliade, ale cărui idei mărturisește că și le-a însușit și le-a aplicat, stăruie în convingerea că neologismele trebuie împrumutate *de acolo de unde este toată limba noastră* sau *de la surorile noastre*[5]. El consideră împrumuturile de neologisme sau formarea lor în interiorul limbii ca un fapt firesc în epoca respectivă, pentru că *fiecare limbă, cînd a început a se cultiva a avut trebuință de numiri nouă, pe care sau și le-a făcut de sine, sau s-a împrumutat de acolo de unde a văzut că este izvorul științelor ș-al meșteșugurilor*[6].

[1] « *Săptămîna* », 8 și 22 august 1853.
[2] Publicată în parte în « *Convorbiri literare* », 1869, an. III, p. 98.
[3] « *Foaie pentru minte, inimă și literatură* », 1843, p. 181.
[4] *Scrisoare către Heliade*, în « *Muzeul național* », 1836, p. 141—142.
[5] Prefața la ed. I a traducerii *Melodramei în trei zile, Treizeci de ani sau Viața unui jucător de cărți*, Iași, 1835.
[6] Prefața la ed. I a traducerii *Melodramei în trei zile, Treizeci de ani sau Viața unui jucător de cărți*, Iași, 1835.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

Negruzzi susține părerea de a se împrumuta neologisme numai în cazurile în care lipsesc în limbă termenii corespunzători și numai pe acelea preferate și de alți literați: *Și zicerile ce se vor socoti străine ce le-a întrebuințat în traducerea sa sînt acelea de care limba românească pîn-acum era lipsită, care s-au primit de clasice de o societate de bărbați literați ce au lucrat și neîncetat se ostenesc pentru cultura limbei* [1].

El socotește inutilă folosirea neologismelor care nu exprimă noțiuni sau idei noi și pentru care limba posedă elemente corespunzătoare: *De ce să zicem « delicios, ruină, torent, sacru etc. », în vreme ce avem chiar zicerile noastre: « desfătător, năruire, șiroi, sfințit? »* [2]. Acestor neologisme le preferă Negruzzi termenii folosiți în graiul oamenilor de la țară și în textele vechi bisericești, cu atît mai mult cu cît acești termeni sînt bogați în derivate, deci bine instalați în limbă: *Mărturisim că nu ne putem deprinde să zicem speranță, ci nădejde, pentru că și David zice: « Nădăjduiește suflete al meu spre Domnul », nici glorie, ci slavă, pentru că din slavă s-au făcut slăvit și slăvește, și dacă am scrie glorios și glorifică, bunii noștri săteni nu ne-ar înțelege* [3]. Subliniem aici principiile pe care le susținea Negruzzi, nu exemplele de neologisme citate, care au rămas în limbă, cu toate că el cerea înlăturarea lor.

Teoretic, e împotriva calcurilor semantice, deși, practic, în opera sa beletristică, recurge adesea la acest procedeu de îmbogățire a vocabularului: *Zicerile abătut (abattu), umilit (humilié) și alte cîteva care nu-mi vin în minte, le-ați botezat, săracele cum v-au plesnit în cap. Prin abătut, înțelegeți ceea ce francezul zice prin écarté, prin umilit, plecat (humble)* [4].

Negruzzi recomandă, împotriva spiritelor înapoiate ale vremii, adaptarea cuvintelor la sistemul de pronunțare al limbii noastre, combătînd întrebuințarea acestora în forma din limba de origine. Neologismul necesar trebuie preferat, cu înfățișare românească, cuvintelor grecești, turcești și slavone intrate mai demult în limbă pe cale cărturărească și a căror folosire e tot mai rară. El acceptă traducerea termenilor străini prin termeni românești existenți sau creați în acest scop cu mijloace derivative interne sau proprii limbii străine din care se face împrumutul: *D-om scrie simtiment (care, fiindcă derază de la « simte », « simțire » astfel trebuie să se zică) nu-l înțelege. El s-a deprins a zice « santiment », fără rimă și rezon. Asemenea și « corespundere, văl, prevedere, rezicere » și altele (care, românindu-se, a trebuit să ia și formă românească). El s-a învățat a le cuvînta: « corespondenție (ital.), voal (franț.), pronie (gr.) și poftorire (slav.)* [5].

Lui Heliade îi impută tendința, dăunătoare limbii, de a nu adapta termenii împrumutați la sistemul de pronunțare al limbii noastre: *Pentru ce vreți să-l italieniți pre romîn, a căruia limbă (precum d-ta însuți zici) trebuie să s-arate în*

---

[1] Precuvîntarea la traducerea piesei *Maria Tudor* a lui Victor Hugo, 1837.
[2] *Scrisoare către Heliade*, în « *Muzeul național* », 1836, p. 141—142.
[3] *Înștiințare* (articolul program), « *Săptămîna* », 9 mai 1853.
[4] *Despre limba românească; întîia scrisoare*, în « *Propășirea* », 1844, p. 4.
[5] *Scrisoare către Heliade*, în « *Muzeul național* », 1836, p. 141.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

haine romînești? Care-i romînul acela, care știind orice altă limbă afară de italiana, poate înțelege că șena este scena și Șipion, Știpion? [1]. Între rostirea heliadistă de tipul *șenă*, *Șipion* și cea adoptată de moldoveni *ștină*, *Știpion*, ultima considerată firească alături de *proțes*, *țivilizat* etc., Negruzzi alege, în concluzie, rostirea intermediară: « *scenă* », « *Scipion* », care s-a impus în limbă.

Tot în legătură cu adaptarea neologismelor, constată și altă inconsecvență la Heliade: *Dv. ziceți și dați bune rezoane că trebuie a se zice general, geografie ș. a. . . . și apoi iar Dv. ziceți reghistru, loghică, ghiaur ș. a., iar nu logică, giaur, registru* [2]. Rezultă de aci că Negruzzi era pentru rostirea cu « gi ». El nu acceptă nici rostirea « *object* », « *project* », propusă de Heliade, nici pe cea adoptată de unii cărturari moldoveni și ardeleni « *obiect* », « *proiect* », ci, pornind de la specificul graiului moldovenesc, recomandă formele cu *gi: obget*, *proget*, corespunzător lui *j* din cele propuse de munteni.

Procesul dezvoltării limbii literare și mai ales cel al formării stilului beletristic al acesteia, fixat în anumite norme gramaticale și lexicale, punea, la mijlocul secolului trecut, o mulțime de probleme. De aceea, era și firesc ca din această frămîntare, care a stăruit în cultura romînească aproape un secol, să se nască, în afara curentului realist de dezvoltare a limbii literare, susținut de marea majoritate a cărturarilor noștri, multe alte încercări de orientare greșită a limbii literare. Prin vederile pe care le are ca interesat de toate problemele mari pe care le punea dezvoltarea limbii literare, Negruzzi se arată a fi un om înaintat.

Împotriva latiniștilor începe atacul în urma unui articol semnat de N. M. din Sibiu în « Foaie pentru minte, inimă și literatură » [3], care se referea la corespondența, reprodusă în « Foaia literară » [4], dintre Heliade și Negruzzi privitoare la diferite probleme de limbă. Semnatarul articolului, socotind că neologismele latinești trebuie supuse aceloraşi prefaceri fonetice pe care le-au suferit elementele vechi moștenite din latină, susține că *după firea limbii noastre ar trebui să scriem: proiept sau preiept, oiept (= obiect), suiept (= subiect)*, la care adaugă: *Pare că cu mult mai bine s-ar zice romînește în loc de projectum, preieptat și preieptare, preieptătură, numai asta e prea lungă.* Din convingeri pur latiniste, N. M. recomandă ca acele neologisme care nu se pot adapta repede la sistemul limbii romîne *să rămîie în forma latinească pînă la alte timpuri. Așa dar. . . . să se zică: proiect, obiect, subiect, adiectiv ș. c.* În scrisoarea de răspuns [5] adresată redacției, Negruzzi înclină să adopte propunerea de a se pronunța ca în latinește: *proiect, subiect; dar pretinzînd să zicem preieptare, ne face a crede sau că glumește sau că vrea a-și bate joc de toți romînii. De aceia îl pociu încredința că moldo-valahii în vecii vecilor nu vor adopta această preieptătură a d. sale.* Dintre propunerile aceluiași latinist

---

[1] *Scrisoare către Heliade*, în « *Muzeul național* », 1836, p. 141.
[2] Ibidem.
[3] Idem, 1839, nr. 14 și 15.
[4] Idem, 1839, nr. 10, 11, 12 și 19.
[5] « *Foaie pentru minte, inimă și literatură* », 1838, nr. 22.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

el respinge pe aceea de a se rosti și scrie *su* în loc de *sub* (prepoz.) și de a se înlocui *pro* cu *pre* în cuvinte ca: *programă, prolog* etc.: *Vom urma a zice tot propuiu, programă, prolog, iar nu prepuiu, pregramă, prelog ș. c. l.*

Negruzzi arată, în obișnuitul său ton ironic, că toate încercările reformatoare ale latiniștilor sînt împotriva spiritului limbii populare: *Mândăciune este un foarte frumos cuvînt; cînd îl rostești ese subțirel printre buze, încîtu-ți e mai mare dragul. Atîta numai că bade vornicul Miron nici cum nu vrea să zică că au primit mândăciune dela Onorabila administrație, ci că au luat poruncă de la cinstita Isprăvnicie. Nu pot, domnule, ne zicea el, vorbi cu bibide. Eu zic cinste iar nu onor, măcar c-acum văd numai onor iar nu cinste*[1].

În 1862, cînd pumnismul, variantă a latinismului, venea să întărească curentul antiștiințific, Negruzzi afirmă răspicat: *Nu ne putem învoi cu ciune și cu iune..., Asemenea chiar sub amenințare de a fi numărați între ignoranți și ruginiți, nu vom zice: apt, aptiv, respept, carapter etc., în loc de act, activ, respect, caracter, căci dacă am zice aceasta am fi siliți să zicem și năciune în loc de nație și cine mai știe cîte altele*[2].

În legătură cu slavonismele, a căror eliminare din limbă o cereau cu insistență cărturarii latiniști, Negruzzi manifestă idei înaintate, deși, uneori, răzbat în gîndirea sa influențe din partea curentelor lingvistice antiștiințifice. Articolul «Slavonismele»[3] arată clar poziția autorului în această problemă. Cu toate că îl stăpînește puțin mîndria originii romane, socotind elementele străine ca un fel de *bătătură groasă și nodoroasă* în urzeala latină a limbii, totuși Negruzzi înțelege just faptul că în epoca în care a avut loc influențarea limbii romîne de către limbile popoarelor migratorii, procesul formării limbii noastre nu era încă desăvîrșit: *Cînd neamurile barbare au inundat Romînia ca un răpide șiroi, găsind pînza limbei urzită, luau suveica și prin dreptul celui mai tare, aruncau unde și unde cîte un fir de bătătură a lor groasă și nodoroasă. Astfel se țesu limba noastră.* El remarcă, pornind de la cîteva fraze dintr-un text cronicăresc vechi, că slavonismele s-au impus în limbă datorită contactului nemijlocit dintre romîni și slavi, că au intrat o dată cu realitățile sociale și istorice noi, că au pătruns în țesătura limbii. Cuvinte ca: *năvălind, noroadele, (au) năpădit, clevetiri, zavistiea, greșalele, (au) slăbit, vrăjmașii, răpindu-le* (sic!), *silă, iscodeau, vinovății, (îi) munceau, cazne, obide, robia*, pe care le subliniază în textul citat, exprimă realități atît de puternice, încît eliminarea lor este imposibilă: *cum să le lepădăm acum? și de am și voi, oare putea-vom?*

Procedînd la o «*ochire retrospectivă*» asupra culturii romînești, Negruzzi constată că, în timpul stăpînirii fanariote, nevoile culturale ale clasei dominante din țările noastre sînt satisfăcute în limba greacă, încît opera de dezvoltare a limbii literare romîne începută de scriitorii bisericești și de cronicari este părăsită.

---

[1] *Înștiințare*, în «*Săptămîna*», 9 mai 1853.
[2] «*Moldova*», 1862, p. 75.
[3] «*Foaie pentru minte, inimă și literatură*», 16 noiembrie 1841.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

Față de jargonul grecesc al boierimii noastre de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, Negruzzi are o atitudine ostilă, în 1862, deci într-o vreme cînd maniile latiniste, italieniste și franțuziste erau la modă; invectiva lui este îndreptată astfel, indirect, împotriva oricărui jargon: *Nu mai era acum limba lui Dositeu și a lui Cantemir, nici a cărților bisericești; era un gerg hibrid, amestecat cu ziceri turco-grece etc. Atunci era de bon ton a vorbi numai grecește sau o românească pestrițată. Damele noastre începură a nu putea pronunța pe ș, pe c, pe g* (ci, gi — *G. B.*). *Ele ziceau mozicule, nu știi că nu se sede zos dinaintea Duduților? Așadar, limba moștenită de la străbuni se cîrpia cu feluri de peticării eterogene și eram în risc a pierde ceea ce aveam mai scump: limba*[1].

Negruzzi e contemporanul creării unei literaturi în jargon, înțeleasă și încurajată numai de spiritele cosmopolite: *Nu înțelegi tu,* îi scrie lui Alecsandri în 1855[2], *că noi, ruginele care scriem ca să fim înțeleși, nu suntem oameni de progres? Astăzi cînd e de bun gust a întrebuința un jargon neauzit, cine să ne citească?*

Ideea părăsirii elementelor turcești, grecești, slavone, care nu mai corespundeau nevoilor culturale ale epocii sau care nu se adaptaseră la sistemul limbii, a fost într-atît exagerată, încît se încerca și abandonarea elementelor nelatine care făceau parte din fondul vechi, popular, al lexicului, suplinindu-se aceasta prin împrumuturi de-a valma din limbile latină, franceză, italiană. Negruzzi condamnă această orientare aberantă a limbii literare: *Și apoi deodată ne pomenirăm inundați de o mulțime de scrieri; și ce scrieri? Traduceri de romanțuri rele, în care traducătorii cădeau dintr-un exces în altul; căci în adevăr lipsiră zicerile turco-greco-slave dar se introduseră cele latino-franco-italiene. Ne trezirăm cu poezii de felul acesta: Charmantă damicelă | Cu ochi ca de gazelă | Te-am o columbelă | Divină și mult belă... etc.*[3].

Față de jargoanele burgheziei și moșierimii cosmopolite, de la mijlocul secolului al XIX-lea, Negruzzi își exprimă părerile punîndu-le pe seama țăranilor simpli sau a altor personaje din lucrările sale literare publicate în revista «Săptămîna» (Iași, 1853). *Dacă n-a învățat franțuzește și latinește, nu înțelege românească de astăzi,* spune un țăran care vrea să-și instruiască fiul într-o școală «nouă» la Iași. *Acum trebui să știi multe limbi ca să înțelegem pre a noastră*[4]. O constatare asemănătoare este pusă și pe seama unchiașului din «Păcală și Tîndală»[5]: *Voi vă ziceți romîni* — se adresează boierilor — *și-apoi vorbiți o limbă pre care eu n-o înțeleg.* Prin gura bătrînului iepure al lui Donici[6] este satirizată burghezia parvenită, a cărei mentalitate se reflectă și în limbă: *Acum vezi șoldani republicani, căței politici, măgari procopsiți care vorbesc numai franțuzește sau o românească din care nu-nțéleg o buche.*

---

[1] «*Moldova*», 1862, p. 75 și «*Lumina*», 1863, p. 11, 55.
[2] «*Romînia literară*», 1855, p. 132.
[3] «*Moldova*», 1862, p. 75.
[4] «*Săptămîna*», Iași, 1853, p. 57.
[5] Idem, p. 105.
[6] Idem, p. 154.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

În articolul « Despre limba romînească; întîia scrisoare »[1], Negruzzi condamnă atît pe cărturarii care, rezervați față de neologisme, considerau limba învechită bisericească nu ca un model de urmat pentru crearea unității limbii literare contemporane, ci ca un izvor de îmbogățire continuă a lexicului acesteia — fără să-și dea seama că astfel siluiesc limba cu elemente necorespunzătoare, — cît și pe cei care, dimpotrivă, ignorînd specificul limbii, făceau abuz de împrumuturi și de creații proprii. Toți aceștia, *întrebuințînd ziceri culese din vechii scriitori, pe care voiește cu de-a sila a le reînvia, dînd unora înțelesuri ce poate au avut întîi, în sfîrșit, fabricînd de la sine ziceri, și vrute și nevrute*[2], orientau greșit dezvoltarea limbii literare.

Negruzzi înțelege că o contribuție considerabilă la îmbogățirea limbii literare o pot aduce numai scriitorii mari: *căci nu e dat tuturor a crea ziceri și a băga scalpelul în biata limbă, pentru a o struji cum li se pare; că nu sînt toți creatori, ci croitori, și croitori răi.*

Lupta împotriva « *fabricanților de sisteme* » a dus-o Negruzzi nu numai prin articole strict teoretice, ci și prin lucrări cu caracter beletristic. « Muza de la Burdujăni », tipărită la Iași în 1857, este o farsă scrisă cu scopul de a satiriza încercările aberante de reformare a limbii. Această farsă constituie o elocventă manifestare publică a atitudinii ostile a lui Negruzzi față de latiniști, italieniști, franțuziști etc. Ea este însoțită de o notă a autorului în care se explică scopul adevărat pentru care a fost scrisă piesa: *Noi am fost zis . . . că sînt mulți care schingiuiesc și sfîșie frumoasa noastră limbă și în loc de creatori se fac croitori, și croitori răi. Asta ne-a îndemnat a compune această mică comedie, crezînd că facem un bine arătînd ridicolul unor asemenea neologiști. Publicul ne-a înțeles și ne-a răspuns prin aplaudele sale . . .* Pentru ilustrare, reproducem un scurt fragment din scena a IV-a: **Cucoana Caliopi** *(cîntînd): Azi cu o petițiune / M-adresaiu către Amor / Și-l rugaiu cu-ncordăciune / Să astîmpere-al meu dor / De-a mea tristă pusăciune / Te îndură, zeu de foc! / De nu vrei protestăciune / Să întind în orice loc /. Azi am compus versurile aceste. Cum îți par Stănică?* **Stănică** — *Frumos, cuconiță, tare frumos. Cam mult ciune și tăciune.* **Caliopi** — *Taci, nătărăule, dacă nu conprinzi limba cea frumoasă.* În limba cucoanei Caliopi apar nenumărate latinisme, grecisme, franțuzisme: *neinvigibilă, atășăciune, (se) servirarisarisește (de expresiuni mai alese), (vorbe) inconvenante* și *insuferibile, (mă) compromet-ezi, anonsează* etc.

Cuvintele lui Negruzzi: *E de jelit însă că toți aceștii trăgînd fiecare la sine sfîșie haina bietei limbi*, din articolul « Slavonismele » (1841), sînt adevărate pentru toți cei care, prin diverse *sisteme lingvistice*, artificializau limba literară, rupînd-o de limba întregului popor.

---

[1] « *Propășirea* », Iași, 1844, nr. 1.
[2] Idem.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

Aderînd cu convingere la cele mai de seamă păreri ale lui Ion Heliade Rădulescu, Negruzzi împărtășește ideea formării unei limbi literare unice pentru toate provinciile românești, după modelul limbii textelor vechi. *Patriotismul local* — subliniază Gh. Bulgăr — *a cedat luptei pentru unitatea limbii, acțiune în care urmau să se angajeze, în primele locuri, scriitorii . . . Negruzzi a mers hotărît pe drumul unificării limbii fără a ține seama de prejudecățile existente în materie de literatură și limbă scrisă* [1]. În consecință, își însușește recomandările de ordin gramatical și lexical ale lui Heliade, ca realități ale graiului muntenesc, care stă la baza limbii literare vechi. *Cuvîntul pentru ce am urmat regulele literaților munteni este că ele ni s-au părut potrivite pe tipul limbei, mai înțelese și mai românești. . . De am zis a în loc de au, este că am voit a deosebi singularul din plural, precum aceasta se vede în toate limbile ce au o gramatică! De zic e și nu îi, este iarăși ca să nu amestec verbul cu articolul* [2]. De asemenea acceptă, la propunerea lui Heliade, desinența *-e* pentru *-uri* a pluralului unor neologisme de gen neutru *(regulamentele)*, sufixul *-ez* pentru *-esc* la unele verbe noi *(recomandez)*, înlăturarea sufixului verbal grecesc *-(ar)isi*, *-(ir)isi*, atașat unor verbe intrate recent din limbile romanice *(recomandez*, în loc de *recomandirisesc)*. Tot în sensul unificării limbii, așa cum o preconiza Heliade, Negruzzi susține ideea folosirii adjectivelor sau substantivelor de proveniență gerunzială *(murindul)*, în dauna celor derivate cu *-tor (muritorul)*. Elementele de grai moldovenesc, ca de pildă palatalizarea labialei *f (her herbinte)*, căreia Negruzzi îi atribuie o origine străveche, comună limbilor spaniolă și română, trebuie evitate, după părerea lui, justă, din limba literară unică [3].

O cauză a faptului că în limba literară modernă s-au produs o serie de inovații neconforme cu caracterul ei o constituiau, potrivit concepției lui Negruzzi, îndepărtarea scriitorilor de la limba bisericească și cea populară și lipsa unei gramatici științifice: *Dacă limba* (literară, *G. B.) ar fi rămas precum se vede în cărțile vechi și se aude în gura poporului, și vreun om înzestrat cu o știință sistematică a limbilor rude s-ar fi apucat a o aduna și a o așeza precum cer tipul și originea ei, negreșit că am fi scăpat de toate aceste pleonasme, fiorituri și cacofonii* [4].

Pentru uniformizarea limbii literare, Negruzzi simțea nevoia, ca și alți cărturari ai timpului, a unui dicționar care să servească scriitorilor din toate regiunile românești. În legătură cu acest dicționar, care să fie și dialectal, el îi scria lui Heliade următoarele: *Numai un dicsioner pe care sînt încredințat că Dv. nu l-ați lăsat în uitare — poate sluji de pravilă nu numai românului din Moldova și Țara Românească, ci și celui din Basarabia, Bucovina și Transilvania și regulînd*

---

[1] Gh. Bulgăr, *lucr. cit.*, p. 52.

[2] « *Albina românească* », Iași, 1839, nr. 59; articolul e adresat redactorului revistei, Gh. Asachi, ca răspuns la articolul lui G. Săulescu, care îl învinuia pe Negruzzi de tendința de a-și munteniza limba.

[3] *Despre limba românească; scrisoarea a treia*, în « *Propășirea* », Iași, 1844, nr. 39.

[4] *Despre limba românească; întîia scrisoare*, în « *Propășirea* », Iași, 1844, p. 4.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)

limba, poate învoi și duhurile. În el n-ar trebui să se uite zicerile care la noi se numesc într-un fel, d. p. cușciug (secriiu), gîde (calău), cioc (plisc) [1].

Pe lîngă susținerea pur teoretică a ideilor privitoare la formarea limbii literare unice, Negruzzi a încercat și aplicarea lor practică, în lucrările beletristice, reușind, uneori, în așa măsură, încît a atras atenția contemporanilor. Iată, de pildă, în ce constă, după Heliade, care se referă la traducerea piesei «Maria Tudor» a lui V. Hugo, încercarea fericită a lui Negruzzi de a uniformiza limba literară: *Domnia ta urmînd pe tipul limbei noastre bisericești adoptate de toți romînii de obște, încît pentru aceea ce se atinge de ideile cele nouă și de stilul lui Hugo ți-ai ales vorbele, frazele și tipul de a te exprima și din Țara Romînească și din Moldova, și ai făcut un amestec fericit prin care ai putut cu atîta justețe și înnemerire să arăți romînilor pe autorul ei*[2].

★

În lumina acestor constatări, se impun cîteva concluzii.

Ca oricare mare cărturar din secolul al XIX-lea, Negruzzi intervine în rezolvarea multora dintre problemele limbii literare. Împărtășește ideile sănătoase ale lui Ion Heliade Rădulescu, combătîndu-le însă, în parte, pe cele aberante și susține, în general, o ortografie fonetică, pornind, uneori, de la realitățile graiului vorbit în Moldova. În alte cazuri însă, Negruzzi este influențat de etimologiști și latiniști. Militează pentru înlocuirea radicală a alfabetului chirilic cu cel latin. În problema îmbogățirii limbii literare, vederile lui înaintate îl încadrează în curentul realist-popular. El apără ideea dezvoltării limbii literare pe baza celei populare. Cere ca neologismele să fie împrumutate numai în cazurile necesare din limbile latină și italiană. Negruzzi nu recomandă calcurile semantice, ci numai pe cele lexicale, adică traducerea termenului străin printr-unul romînesc existent sau format ad-hoc cu mijloace interne ori împrumutate. Combate exagerările latiniste, heliadiste, jargoanele burghezo-moșierimii.

Marii scriitori sînt, potrivit concepției lui Negruzzi, adevărații creatori ai limbii literare. El militează pentru unificarea limbii literare, după modelul celei bisericești. La recomandarea lui Heliade, Negruzzi procedează la muntenizarea limbii lucrărilor sale artistice. Își exprimă dorința de a se alcătui o gramatică și un dicționar pentru stabilirea normelor limbii literare unice.

Multe dintre aceste idei înaintate nu aparțin dintru început lui Negruzzi; ele circulau în epocă, susținute de aproape toți cărturarii mari ai vremii. Unele aparțin lui Heliade Rădulescu, altele, cărturarilor de dinaintea acestuia. La jumătatea secolului al XIX-lea însă, aceste idei capătă amploare și încep să fie transpuse în practică. Însușite, propagate și aplicate de Costache Negruzzi, ele constituie un ajutor în munca de interpretare științifică a faptelor de limbă și stil din opera acestui mare scriitor.

---

[1] *Scrisoare către Heliade*, în «*Muzeul național*», 1836, p. 141—142.

[2] Despre felul cum a înlocuit cu muntenisme unele fapte moldovenești, populare sau arhaice în limba textelor sale literare din volumul *Păcatele tinereților* (1857) — observație judicioasă făcută de P. V. Haneș *(Dezvoltarea limbii literare romîne din prima jumătate a secolului al XIX-lea,* p. 183—185) — vom vorbi pe larg cînd vom examina îndeaproape limba și stilul operei lui Negruzzi.

BDD-A10325 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:21 UTC)